

EDUSKUNNAN
TALOUSVALIOKUNTA

Helsingissä

21 päivänä lokakuuta 1994

Lausunto n:o 13

Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Eduskunta on lähettäessään 17 päivänä kesäkuuta 1994 hallituksen esityksen n:o 119 alkoholilain ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi sosiaali- ja terveysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi samalla määrännyt, että talousvaliokunnan on annettava asiasta lausuntonsa sosiaali- ja terveysvaliokunnalle.

Asian johdosta ovat valiokunnassa olleet kuultavina ylitarkastaja Pentti Karhu sosiaali- ja terveysministeriöstä, alivaltiosihteeri Antti Satuli ja kaupallinen neuvos Matti Oivukkamäki ulkoasiainministeriöstä, pääsihteeri Petri Kuoppamäki kilpailuneuvostosta, pääjohtaja Ilkka Suominen, johtaja Veikko Kasurinen ja varatuomari Kari Paaso Oy Alko Ab:stä, suunnittelupäällikkö Raimo Lehtonen Liikealan ammattiliitosta, varatoimitusjohtaja Osmo Laine Kaupan Keskusliitosta, johtaja Risto Saarinen ja viestintäpäällikkö Irmeli Mustonen Elintarviketeollisuusliitosta, palkkasihteeri Karl Eriksson Suomen Elintarviketyöläisten Liitosta, toimitusjohtaja Håkan Gabrielsson Sanomalehtien Liitosta, apulaisjohtaja Jorma Miettinen MTV Oy:stä, lakimies Timo Vuori Keskuskauppakamarista, varatuomari Kalle Soikkanen Mainostajien Liitosta, toimitusjohtaja Matti Ahtomies Aikakauslehtien Liitosta, lakimies Helena Pollari Hotelli- ja ravintolaneuvostosta, puheenjohtaja Tea Söderholm ja liittohallituksen jäsen Leo Virtanen Kioskiliitosta, toiminnanjohtaja Vesa Karvinen Raittiusjärjestöjen ry:stä sekä oikeustieteen kandidaatti Helena Savia.

Käsiteltävään asian toimialaansa kuuluvilta osiltaan talousvaliokunta esittää kunnioittaen seuraavaa.

Alkoholiyhtiön asema

Hallituksen esityksessä ehdotetaan Oy Alko Ab:n viranomaistehtävien siirtoa uudelle Tuotevalvontakeskukselle. Samalla ehdotetaan Alkon tuonnin, viennin ja tukkumyynnin yksinoikeuk-

sien vaiheittaista kumoamista. Muutokset ovat tarpeen, jotta Suomen alkoholilainsäädäntö saatettaisiin yhdenmukaiseksi Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen (ETA-sopimus) määräysten kanssa.

Saadun selvityksen mukaan Eftan valvontaviranomaisen 20.7.1994 antama virallinen muistutuskirje on antanut aiheen muuttaa ehdotusta alkoholilain siten, että tuonti-, vienti- ja tukkumyyntimonopoli puretaan jo lain voimaan tullessa, jolloin ainoastaan alkoholijuomien vähittäismyynti säilyisi Oy Alko Ab:n yksinoikeutena. Eftan valvontaviranomaisen kirjeessään ilmaissut tulokset ovat perusteltuja, ja ne tulisi ottaa huomioon lakiehdotuksia käsiteltäessä. ETAsäännöt ja niiden tulkinnassa oikeuslähteenä oleva EY:n tuomioistuimen oikeuskäytäntö edellyttävät, että Oy Alko Ab:n yksinoikeudet tuontiin, vientiin ja tukkumyyntiin on purettava kokonaan.

ETA-sopimuksen pöytäkirjaan 8 sisältyvät säännökset niistä monopoleista, joiden väliaikaisesta säilyttämisestä Eftan jäsenvaltiot ja Euroopan unioni pääsivät yhteisymmärrykseen. Pöytäkirjan säännösten mukaan ETA-sopimuksen 16 artiklaa sovelletaan näihin monopoleihin viimeistään 1.1.1995 lähtien. ETA-sopimukseen ei sisälly mitään alkoholimonopolia koskevaa poikkeussääntöä tai siirtymäsääntöä. Oy Alko Ab:n 16 artiklan vastaiset yksinoikeudet oli näin ollen purettava sopimuksen voimaan tullessa.

Alkoholin vähittäismyyntimonopoli ei ole ETA-sopimuksen vastainen. Vähittäismyyntimonopolin salliminen riippuu kuitenkin eräiden edellytysten täyttymisestä, jotka tulisi sisällyttää monopolia sääntelevään lainsäädäntöön.

Monopolien sallittavuutta arvioitaessa EY:n oikeuskäytännössä on keskeisellä sijalla vapaan liikkuvuuden ja syrjimättömyyden periaatteiden varmistaminen. ETA-sopimuksen 12 artikla kieltaa sopimuspuolten väliset määrälliset rajoitukset ja kaikki vaikutuksiltaan vastaavat toimenpiteet. ETA-sopimuksen 16 artiklan mukaan sopi-

muspuolten tulee muuttaa kaupallisia valtion monopoleja siten, että tavaroiden hankintaa tai myyntiä koskeissa ehoissa ei syrjitä EU:n eikä Eftan jäsenvaltioiden kansalaisia. Tämän ohella valtion monopoleihin sovelletaan kilpailusääntöjä, esimerkiksi ETA-sopimuksen 54 artiklaa, jossa kielletään määräävän markkina-aseman väärinkäyttö. ETA-sopimuksen 13 artikla mahdollistaa poikkeuksien tekemisen tavaroiden vapaasta liikkuvuudesta muun muassa terveyspoliittisin perustein. Tällaiset kiellot tai rajoitukset eivät kuitenkaan saa olla keino sopimuspuolten välisen kaupan peiteltyyn rajoittamiseen.

Edellä mainittujen oikeussääntöjen sekä EY:n tuomioistuimen oikeuskäytännön valossa vähittäismyyntimonopolin sallittavuudelle voi asettaa seuraavat ehdot:

1) Vähittäismyyntimonopoli perustuu terveyden suojaamiseen.

2) Riittävä terveyden suojaaminen ei ole mahdollista vähäisemmin keinoin (suhteellisuusperiaate).

3) Vähittäismyyntimonopoli ei ole keino mielivaltaiseen syrjintään tai sopimuspuolten välisen kaupan peiteltyyn rajoittamiseen.

4) Vähittäismyyntimonopolista aiheutuu mahdollisimman vähän esteitä jäsenvaltioiden väliselle kaupalle.

Aivan Suomen järjestelmää vastaavasta tilanteesta ei ole toistaiseksi EY:n tuomioistuimen ratkaisua. Myöskään Eftan valvontaviranomaisen 20.7.1994 päivätyssä kirjeessä ei pidetä vähittäismyyntimonopolia sinänsä ETA-sopimuksen vastaisena. Olennaista on, miten kokonaisjärjestely täyttää edellä mainitut kriteerit. Kaikilla tuottajilla tulee olla yhtäläiset mahdollisuudet saada tuotteensa markkinoille. Vähittäismyyntitoiminnan tulee olla tasapuolista ja syrjimätöntä. Keskeiseksi kysymykseksi muodostuu se, miten Oy Alko Ab:n muut toiminnot suhteutetaan vähittäismyyntimonopoliin.

Eftan valvontaviranomainen toteaa kirjeessään, ettei monopolioikeuksia voida myöntää toimielimelle, joka itse valmistaa tai tuottaa yksinoikeuteen liittyviä tuotteita. Valvontaviranomaisen mukaan vähittäismyyntimonopolin säilyttäminen edellyttää,

1) että on olemassa objektiivisia sääntöjä alkoholituotteiden ostosta ja myynnistä,

2) että näitä sovelletaan yhdenmukaisesti kotimaisiin ja muista ETA-maista peräisin oleviin tuotteisiin,

3) että noudatetut periaatteet ovat selkeitä ja julkisia ja

4) että tuottajien ja vähittäismyyntimonopolin välillä ei saa olla institutionaalisia yhteyksiä.

Valmistajien asema esitetään turvattavaksi lakiehdotuksen 51 §:n 3 momentin säännöksellä, jonka nojalla tuotevalvontakeskukselta voi hakea muutosta alkoholiyhtiön päätökseen alkoholijuomien ottamisesta vähittäismyyntiin, niiden poistamisesta vähittäismyyntistä sekä hinnoitteluperusteista. Säännösehdotuksen tarkoituksena on vähittäismyyntimonopolin säilyttämisen edellytyksenä olevan tasapuolisen kohtelun turvaaminen mahdollistamalla asiaa koskevien päätösten tutkiminen hallintovalitustestein. Valiokunta katsoo, että säännösehdotuksen tarkoituksen saavuttaminen edellyttäisi, että lakiin sisällytetään vähittäismyyntimonopolin osalta ETA-sopimuksen edellyttämät keskeiset kriteerit neutraalisuudesta, syrjinnän kiellosta sekä avoimuuden vaatimuksesta myyntiintotossa ja markkinoillepääsyssä.

Tilanne, jossa vähittäismyyntimonopoli pysyisi vaikuttamaan kilpailuun joko suosimalla taustakonserninsa valmistamia tai maahantuomia tuotteita tai esimerkiksi ristosubventoimalla konsernin tuotteiden hintoja vähittäismyyntin voittovaroilla, olisi ETA-sopimuksen määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä kieltvän 54 artiklan vastainen.

Uudistettaessa Oy Alko Ab:n konsernirakennetta tulisi vähittäismyyntimonopoli erottaa yhtiön muusta toiminnasta siten, ettei vähittäismyyntiyhtiöllä ole intressiä eikä mahdollisuuksia vaikuttaa eri tuottajien väliseen kilpailuun. Malli, jossa valmistus ja vähittäismyynti erotettaisiin omiksi tytäryhtiöikseen, mutta jossa yhtiöt kuitenkin kuuluisivat samaan konserniin, ei täyttäisi syrjimättömälle rakenteelle asetettuja edellytyksiä. Vaihtoehtona tulisi harkita valmistuksen ja vähittäismyyntin omistuksellista eriyttämistä toisistaan riippumattomiksi yhtiöiksi.

Valiokunta kiinnittää huomiota Oy Alko Ab:n asiantuntijakuulemisessa esittämään toivomukseen yhtiön hallintoneuvostoa koskevien lakiehdotuksen 37 ja 38 §:n tarkistamisesta. Yhtiö pitää tarkoituksenmukaisena, että hallintoneuvoston varajäsenistä tehtäisiin varsinaisia jäseniä, jolloin hallintoneuvostossa olisi 12 jäsentä. Yhtiö ehdottaa lisäksi, että myös kauppa- ja teollisuusministeriön edustajalla olisi oikeus osallistua hallintoneuvoston kokouksiin. Yhtiö katsoo, että sosiaali- ja terveysministeriön sekä kauppa- ja teollisuusministeriön edustajat voisivat olla hallintoneuvoston jäseniä, jolloin hallintoneuvostossa olisi 14 jäsentä.

Valiokunta pitää tärkeänä, että ETA:n kilpailusäännösten edellyttämä taloudellisen toiminnan ja viranomaistehtävien eriyttäminen toteutetaan valtionyhtiöiden hallinnossa. Oy Alko Ab:n tuotanto-, vienti-, tuonti- ja tukkumyyntimonopoli ehdotetaan hallituksen esityksessä kumottavaksi. Oy Alko Ab:stä tulisi näillä aloilla yksi toimija muiden joukossa. Koska sosiaali- ja terveysministeriö lakiehdotuksen mukaan on alkoholipoliittinen valvontaviranomainen, olisi johdonmukaista, että se ei osallistu yhden valvomansa yrityksen taloudellisen toiminnan ohjaamiseen. Valiokunta ehdottaa, että kauppa- ja teollisuusministeriö määrättäisiin valvomaan valtio-omistajan etua alkoholin tuontia, vientiä ja tukkukauppaa harjoittavassa valtionyhtiössä.

Valiokunta pitää välttämättömänä, että lakiehdotuksen alkoholiyhtiötä koskeva 7 luku tarkistetaan siten, että alkoholijuomien vähittäismyynti ja alkoholipoliittiset tehtävät eriytetään yhtiön muusta kaupallisesta toiminnasta. Samalla 7 lukuun tulisi ottaa säännökset alkoholijuomien vähittäismyyntiin ottamisen perusteista. Koska vähittäismyyntiin organisaatiolla on vaikutuksia myös sellaisiin alkoholipoliittisiin järjestelyihin, jotka kuuluvat sosiaali- ja terveysvaliokunnan toimialaan, talousvaliokunta ei esitä tältä osin yksityiskohtaisia ehdotuksia.

Alkoholin mainontakielto

Hallituksen esityksessä ehdotetaan alkoholijuomien mainontakiellon säilyttämistä nykyisellään. Mainontakiellon jatkamista oletettavasti perustellaan kiellon alkoholin kokonaiskulutusta hillitsevällä vaikutuksella. Talousvaliokunnan toimialaan ei kuulu mainontakiellon alkoholipoliittisten perusteiden arviointi. Valiokunta katsoo kuitenkin, että seuraavia näkökohtia tulee ottaa huomioon mainontakiellon kokonaisarvioinnissa.

Valiokunnalle ei ole esitetty empiiriseen tutkimukseen perustuvaa selvitystä mainontakiellon vaikutuksesta alkoholin kulutukseen. On ainakin mahdollista, että mainonta vaikuttaa paitsi alkoholin kokonaiskulutukseen myös eri tuotteiden markkinaosuuksiin. Tällä hetkellä Suomessa esiintyy suoraan kuluttajille kohdistettua alkoholijuomien mainontaa lähinnä ulkomaisissa sanoma- ja aikakauslehdissä sekä satelliittien välittämässä ulkomaisissa televisio-ohjelmissa. Tämän lisäksi mahdollisuutta mainostaa I-olutta käytetään hyväksi muidenkin olutlaatujuen tunnetuksi tekemisessä. Nykykäytäntö saattaa koti-

maiset ja ulkomaiset alkoholijuomien tuottajat eriarvoiseen asemaan. Kotimaiset olutpanimot saavat kilpailuetua I-oluen mahdollistamasta piilomainonnasta, koska mieto olut on pääasiallisesti kotimarkkinatuote. Toisaalta kotimaiset marjaviinin- ja liköörintuottajat joutuvat ulkomaisia kilpailijoitaan epäedullisempaan asemaan, kun niillä on kansainvälisiä suuryrityksiä heikommat mahdollisuudet markkinoida tuotetaan kansainvälisten lehtien ja taivaskanavien välityksellä. Kaiken kaikkiaan valiokunta pitää todennäköisenä, että mainontakielto vääristää kilpailua suomalaisten tuotteiden haitaksi.

Mainontakielto on ongelmallinen ETA:n kilpailusäännösten kannalta. EY:n tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan mainonnan ja myyninedistämisen rajoittaminen on tuonnin rajoitus tai vastaava toimenpide, joka on ETA-sopimuksen 11 artiklan mukaan kielletty. Mainonnan täyskielto yhdistettynä vähittäismyyntimonopoliin on tehokas uusien tuotteiden markkinoillepääsyn este. Mainonnan rajoitusten perusteeksi voidaan vedota kansanterveydellisiin syihin ja ETA-sopimuksen 13 artiklaan poikkeusperusteena. Tämä kuitenkin edellyttää sangean ankarien kriteerien täyttämistä. Epäselvää on, voidaanko täyskieltoa pitää suhteellisuusperiaatteen täyttävänä lievimpänä mahdollisena keinona kansanterveydellisen päämäärän saavuttamiseksi. Lisäksi ETA-sopimuksen 13 artiklan poikkeusperusteeseen ei voi vedota silloin, jos mainontakielto todetaan kilpailua vääristäväksi; kansanterveysnäkökohdat eivät edellytä syrjintää.

Nykyinen mainontakielto on johtanut tulkin- taongelmiin, jotka koskevat muun muassa alkoholituotteiden esittelyä lehtien toimituksellisen aineistona sekä ravintoloiden ulkomainontaa. Nykysäännökset johtavat myös laajaan alkoholijuomien piilomainontaan, mikä vähentää yhteiskunnan alkoholipolitiikan uskottavuutta. Mainontakielto loukkaa kuluttajien oikeutta saada haluamiaan tietoja laillisesti kaupan olevista tuotteista.

Edellä lausutun johdosta valiokunta ehdottaa, että nykyinen mainontakielto korvattaisiin alkoholimainontaa rajoittavalla säännöksellä. Säännöksellä kiellettäisiin sellainen mainonta, joka kohdistetaan alaikäisille tai jossa myyninedistäminen perustuu sosiaalisesti arveluttavien mielikuvien luomiseen. Säännös on tarkoitukseenmukaista laatia yhdenmukaiseksi kuluttajansuojalain markkinoinnin sääntelyä koskevan 2 luvun 1 §:n yleislausekkeen kanssa.

Oluen vähittäismyynti

Hallituksen esityksessä ehdotetaan nykyisen keskiolutlain kumoamista ja sitä koskevan sääntelyn sisällyttämistä alkoholilakiin. Enintään 4,7 tilavuusprosenttia alkoholia sisältävää olutta saataisiin edelleen myydä muun muassa elintarvikemyymälöissä.

ETA-sopimuksen diskriminointikiellon valossa on arveluttavaa antaa erityisasema vain oluille. Rajanvedon tulee perustua objektiivisiin kriteereihin kuten alkoholipitoisuuteen. Kotimaisilla tuotteilla on johtava asema olutmarkkinoilla. Sen sijaan suuri osa hedelmä- ja rypäle-pohjaisista tuotteista, kuten kevytviinit ja siiderit, ovat tuontituotteita. Oluelle annettu erityisasema saattaa siten olla diskriminoiva. Samanvahuisten tuotteiden erilaiselle kohtelulle ei myöskään voidane esittää terveystieteellisiä perusteita. ETA-sopimuksen kilpailusäännösten vuoksi 14 §:n säännöstä olisi muutettava koskemaan ainakin kaikkia enintään 4,7 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältäviä, käymisen avulla valmistettuja alkoholijuomia.

Noin puolet Suomessa kulutetusta alkoholista myydään tällä hetkellä keskioluenä elintarvikeliikkeissä. Vähittäiskauppa on selviytynyt hyvin myyntiin liittyvistä valvontatehtävistä ja muista erityishdoista. Viinit ja muut miedot alkoholijuomat ovat tulleet pysyvästi osaksi suomalaista ruokakulttuuria. Valiokunnan mielestä ne terveystieteelliset perusteet, joilla keskioluen myyntiä katsottiin voitavan vapauttaa, mutta joilla viinit säilytettiin alkoholiyhtiön monopolina, ovat menettäneet uskottavuutensa. Demokratiassa kuluttajan oikeus ostaa vapaasti mikä tahansa haluamansa tuote on sääntö. Poikkeuksen tekeminen siitä edellyttää vahvoja yhteiskunnallisia perusteita, joiden olemassaolosta valiokunta ei tässä tapauksessa ole vakuuttunut. Valiokunta ehdottaa siksi, että mietojen alkoholijuomien vähittäismyyntimonopoli kumotaan. Samalla tulee tarkistaa anniskelua koskevia säännöksiä.

Hallituksen esityksen mukaan kumotaan voimassa olevan lain vaatimus siitä, että oluen myyntipaikassa myydään elintarvikkeita eikä paikka saa olla kioski tai siihen verrattava myyntipaikka. Oluen myyntilupien myöntäminen ja myyntipaikkojen hyväksyminen olisivat lääninhallitusten harkintavallassa.

Lakiehdotuksen mukaan oluen vähittäismyyntilupia voitaisiin myöntää esimerkiksi kioskeille ja huoltamoille. Jos näin tapahtuisi, tällä

olisi vaikutusta vähittäiskaupan rakenteisiin ja alan työntekijöiden asemaan. Kioskien ja huoltamoiden aukioaloajat ovat pidemmät kuin perinteisten myymälöiden. Kioskeilla on yleensä myymälöitä alemmat työvoima- ja muut kiinteät kulut. Nämä kilpailuedut saattaisivat lakiehdotuksen toteutuessa vaikuttaa kielteisesti kaupan rakenteisiin siten, että perinteisiä pieniä myymälöitä pyrittäisiin muuttamaan elintarvikeliikkeiksi. Valiokunta ehdottaa, että lakiin otetaan säännös alkoholijuomien myyntiajoista. Säännöksellä rajoitettaisiin kilpailun vääristymiä saattamalla vähittäiskaupan eri jakelumuodot samanvertaisiksi mietojen alkoholijuomien myynnissä. Myyntiaikojen sääntelylle voi esittää myös yleiseen järjestykseen liittyviä perusteita. Koska vähittäiskauppa säännellään useassa eri säädöksessä, on tarkoituksenmukaista ottaa asiaa koskeva yleinen säännös alkoholilakiin.

Vähittäiskaupan eri myyntipaikoilla on erilaiset edellytykset valvoa järjestystä ja muun muassa sitä, että alkoholia ei myydä päihtyneille. Vähittäiskaupan jakelumuotojen muuttuessa on tärkeää, että lääninhallitusten harkintaa mietojen alkoholijuomien vähittäismyyntilupien myöntämisessä sääntelevät kansallisesti yhtenäiset säännökset, jotka eivät johda vähittäiskaupan rakenteiden vääristymiin. Vähittäiskaupan säännösten yhdenmukaisuuden vuoksi on perusteltua, että säännökset ovat asetuksen tasoiset.

Valiokunta edellyttää, että hallitus alkoholilain voimaansaattamisen yhteydessä antaa asetuksen, jossa säännellään yksityiskohtaisesti mietojen alkoholijuomien vähittäismyyntilupien myöntämisen sekä myyntipaikan hyväksymisen edellytykset.

Edellä esitetyn perusteella valiokunta esittää kunnioittavasti,

että 1. lakiehdotuksen 14—16, 21, 33, 40—42, 48 ja 49 § hyväksyttäisiin näin kuuluvina:

14 §

Oluen vähittäismyyntikauppa

Miedon alkoholijuoman vähittäismyyntiä saa alkoholiyhtiön lisäksi harjoittaa se, jolle lääninhallitus on myöntänyt (poist.) vähittäismyyntiluvan.

Lääninhallitus voi myöntää (poist.) vähittäismyyntiluvan sille, jolla harkitaan olevan tähän

toimintaan tarvittavat edellytykset ja vaadittava luotettavuus.

(*Poist.*) Vähittäismyyntiä saa harjoittaa vain lääninhallituksen hyväksymässä myyntipaikassa, joka paikan sijainnin ja myyntitilojen sekä toiminnan osalta on asianmukainen ja jossa myynti on järjestetty niin, että tehokas valvonta on mahdollinen.

15 §

Seuraamukset rikkomuksista

Lääninhallitus voi antaa (*poist.*) vähittäismyyntiluvan haltijalle huomautuksen tai kirjallisen varoituksen taikka supistaa myyntiaikoja tai korvauksetta peruuttaa myyntiluvan joko määrääjäksi tai pysyvästi, jos:

- (1—3 kohta kuten hallituksen esityksessä)
- (2 ja 3 mom. kuten hallituksen esityksessä)

16 §

Vähittäismyyntikiellot

Alkoholijuomaa ei saa (*poist.*) myydä:

- (1—3 kohta kuten hallituksen esityksessä)

Alkoholijuoman vähittäismyynti muutoin kuin 30 §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa on kielletty aikana, joka alkaa illalla kello kaksikymmentä ja päättyy seuraavana aamuna kello kahdeksan.

21 §

Anniskelulupa

Alkoholijuomien anniskelua saa harjoittaa se, jolle on myönnetty anniskelulupa. Anniskeluluvan myöntää tuotevalvontakeskus lukuun ottamatta lupaa anniskella yksinomaan *mietoja alkoholijuomia*, jolloin luvan myöntää lääninhallitus.

- (2—4 mom. kuten hallituksen esityksessä)

33 §

Mainonnan sääntely

Alkoholijuoman mainonta ei saa olla hyvän tavan vastaista tai muutoin kuluttajien kannalta sopimatonta. Mainontaa, joka ei sisällä kuluttajien terveyden tai taloudellisen turvallisuuden kannalta tarpeellisia tietoja, on aina pidettävä sopimattomana.

Alkoholijuoman mainonnassa ei saa:

1) antaa alkoholin käytöstä, vaikutuksesta tai muista ominaisuuksista totuudenvastaisia tai harhaanjohtavia tietoja;

2) käyttää *muotoa, ilmaisua tai esitystapaa, jonka johdosta mainonnan voidaan katsoa kohdistuvan erityisesti alaikäisiin;*

3) esittää alkoholin käytöllä olevan myönteisiä vaikutuksia terveyteen, mielialaan tai sosiaaliseen kanssakäymiseen; eikä

4) käyttää *muotoa, ilmaisua tai esitystapaa, joka on omiaan houkuttelemaan alkoholin käyttöön taikka heikentämään raittiustyön tai alkoholia koskevan terveyskasvatuksen vaikutuksia.*

Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään mainonnasta, koskee myös muuta myynninedistämistoimintaa.

40 §

Sosiaali- ja terveysministeriön toimivalta

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)
Sosiaali- ja terveysministeriö antaa tarvittavien määräyksiä:

1) valmistusluvan, maahantuontiluvan, (*poist.*) vähittäismyyntiluvan, anniskeluluvan sekä tukkumyyntiluvan myöntämiseen tarvittavista edellytyksistä ja hakijalta vaadittavasta luotettavuudesta;

2) *alkoholijuomien myyntipaikan* sekä anniskelupaikan asianmukaisesta sijainnista;

3) anniskelutilojen, (*poist.*) myyntitilojen sekä anniskelu- ja myyntitoiminnan asianmukaisuudesta;

(4 kohta kuten hallituksen esityksessä)

5) tehokkaan valvonnan edellyttämistä järjestelyistä alkoholijuoman tai väkiviinan valmistuksessa ja varastoinnissa, *alkoholijuomien myyntipaikassa* sekä anniskelualueella;

6) alkoholijuomien *mainonnan sääntelyä koskevien säännösten* noudattamisesta; sekä

(7 kohta kuten hallituksen esityksessä)

41 §

Tuotevalvontakeskuksen toimivalta

Tuotevalvontakeskus valvoo sosiaali- ja terveysministeriön alaisena:

(1—4 kohta kuten hallituksen esityksessä)

5) alkoholijuomien anniskelua (*poist.*);

(6 kohta kuten hallituksen esityksessä)

7) alkoholijuomien *mainonnan sääntelyä koskevien säännösten* noudattamista;

(8 ja 9 kohta kuten hallituksen esityksessä)

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

42 §

Lääninhallituksen toimivalta

Lääninhallitus valvoo alueellaan alkoholijuomien vähittäismyyntiä ja anniskelua sekä alkoholijuomien *mainonnan sääntelyä koskevien säännösten* noudattamista.

48 §

Ohjeiden antaminen sekä uhkasakko ja teettäminen

Jos 33 §:n säännösten tai sen nojalla annettujen määräysten noudattamisen valvonnassa havaitaan niiden vastaista toimintaa, tuotevalvontakeskuk-

Lisäksi valiokunta esittää,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta mie-

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Louekoski, varapuheenjohtaja Björkenheim, jäsenet Jansson, Jurva, Jääskeläinen, Kekkonen, Kivelä, Korho-

sen tai lääninhallituksen tulee antaa ohjeet epäkohtien poistamiseksi tai virheellisen toiminnan lopettamiseksi sekä asetettava korjauksille määräaika.

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

49 §

Valvontaviranomaisen kiellot ja turvaamistoimet

Jos 33 §:n säännöksiä vastaan rikotaan, tuotevalvontakeskus tai lääninhallitus voi kieltää tämän toimen tilaajaa tai toimeenpanijaa sekä näiden palveluksessa olevaa jatkamasta tai toistamasta säännösten vastaista toimintaa.

(2 ja 3 mom. kuten hallituksen esityksessä)

tintöään laatiessaan muutoin ottaisi huomioon, mitä tässä lausunnossa on esitetty.

nen, Koski, Laivoranta, J. Leppänen, Linnainmaa, A. Ojala ja Paloheimo sekä varajäsen Tiuri (osittain).

Eriäviä mielipiteitä**I**

Alkoholilainsäädännöllä tulee mielestämme olla ensisijaisesti sosiaali- ja terveystieteellinen painotus. Sen lisäksi tulee ottaa huomioon välttämättömät kilpailulainsäädännöstä ja kansainvälisistä sopimuksista johtuvat veloitteemme.

Käsityksemme mukaan hallituksen esitys, hallituksen itse tekemin vähäisin korjauksin, uudeksi alkoholilainsäädännöksi täyttää ne vaatimukset, jotka mm. ETA-sopimuksemme asettaa.

Siksi esim. alkoholin mainontaa säätelevät kohdat voitaisiin hyvin säätää hallituksen esittämissä muodossa. Siksi vastustamme hallituksen esityksen 1. lakiehdotuksen 33 §:n lieventämistä mainonnan sallivaan suuntaan.

Koska on lisäksi syytä ryhtyä mm. alkoholin piilomainontaa poistaviin toimenpiteisiin, ehdotamme, että 1. lakiehdotuksen 2 § säädettäisiin

seuraavassa, mm. oikeusministeriön muotoseikkojen osalta tarkistamassa muodossa:

2 §

Lain soveltamisala

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Sen estämättä, mitä 3 §:n 1 momentin 1 ja 3 kohdassa säädetään, sovelletaan tämän lain mainontaa koskevia säännöksiä myös sellaisen alkoholijuoman mainontaan, joka sisältää enemmän kuin 1,2 tilavuusprosenttia etyylialkoholia.

(3 mom. kuten hallituksen esityksen 2 mom.)

Mielestämme alkoholin tarjonnan, tuotevalikoiman ja myynnin lisäämiseen ei ole aihetta eikä varaa.

Siksi esitämme,

että 1. lakiehdotuksen 14 § säädetään hallituksen esittämässä muodossa.

Luonnollisesti tämä aiheuttaa tältä osin vastaavasti palaamisen hallituksen esittämiin muotoluihin mm. 15, 16, 21, 40 ja 41 §:ssä, jolloin

Helsingissä 21 päivänä lokakuuta 1994

Jouko Jääskeläinen

oluen myyntioikeuksia ei laajenneta lausunnossa esitetyllä tavalla muihin alkoholijuomiin.

Mikäli 16 § säädettäisiin valiokunnan enemmistön esittämässä muodossa, tulisi tällöin myynnin olla sallittua vain arkisin klo 8—20, jotta jossakin määrin voitaisiin estää ehdotuksesta ja osin jo nykytilanteesta johtuvia häiriöitä.

Johannes Leppänen

II

Mietojen alkoholijuomien vähittäismyynnin vapauttaminen vaiheittain on mielestäni sinänsä perusteltua, mutta sitä ei tule toteuttaa tavalla, jonka voi olettaa tuottavan häiriöitä mm. vähittäismyyntipisteiden henkilökunnan turvallisuuden ja erityisesti nuorison tapakulttuurin osalta.

Mikäli mietojen alkoholijuomien vähittäismyynti vapautetaan hyvin laajasti, on todennäköistä, että lääninhallitukset myöntäisivät vähittäismyyntilupia myös kioskeille ja huoltamoiden yhteydessä oleville elintarvikeosastoille. Nämä ovat tunnetusti auki myös viikonloppuisin, jolloin vaara häiriöiden syntymiseen on erityisen suuri. Lisäksi kioskeissa ja muissa vastaavissa myyntipisteissä on henkilökuntaa vain vähäisesti. He ovat usein nuoria, järjestyksen ylläpitoon tottumattomia henkilöitä.

Helsingissä 21 päivänä lokakuuta 1994

Arja Ojala

Mietojen juomien vähittäismyynnin laajempaa vapauttamista tulisi mielestäni kokeilla ensin varsinaisten kauppaliikkeiden yhteydessä. Niistä saatujen kokemusten perusteella voidaan harkita erikseen vapauttamisen laajentamista myöhemmin.

Edellä olevan perusteella katson, että valiokunnan olisi tullut sisällyttää lausuntoonsa esityksen uuden 4 momentin sisällyttämisestä alkoholilain 14 §:ään seuraavasti:

Miedon alkoholijuoman vähittäismyyntilupa voidaan antaa huoneistoon tai muuhun paikkaan, jossa ammattimaisesti pidetään yleisölle kaupan elintarvikkeita, ei kuitenkaan kioskiin tai muuhun siihen verrattavaan myyntipaikkaan.

III

Yhdyn valiokunnan lausuntoon muilta osin, paitsi 1. lakiehdotuksen 33 §:n lieventämiseen. Pykälä tulisi hyväksyä hallituksen esityksen mukaisena.

Helsingissä 21 päivänä lokakuuta 1994

Eero Paloheimo

Lisäksi yhdyn ed. A. Ojalan eriävään mielipiteeseen.

